

Brunhilde

De machtigste vrouw van het Merovingische rijk

Door: Chris Delarivière

6 oktober 2025 | 8 minuten leestijd

De dood van koningin Brunhilde zoals verbeeld in *De casibus virorum illustrium*, ca. 1479/1480. Bron: British Library, Royal 18 D VII f. 203v.

Met de val van het [Romeinse Rijk](#) brak in West-[Europa](#) het [tijdperk van de Merovingen](#) aan. Een van de hoofdrolspelers in die zogenaamde 'dark ages' was koningin Brunhilde (545-614). Een halve eeuw lang drukte zij haar stempel op de [politiek](#) van het Frankische rijk. Na haar gewelddadige dood spraken haar vijanden echter een '*damnatio memoriae*' uit om de herinnering aan de vorstin uit het collectieve geheugen te wissen.

De [Merovingische](#) koningin verdient echter beter. In een tijd waarin brute krijgsheren en kortzichtige koningen de boventoon voerden, wist zij zich te profileren als een bekwaam en vooruitziend bestuurder. De invloedrijke kroniekschrijver Gregorius van Tours, auteur van de *Historia Francorum* – hét standaardwerk over de vroege [middeleeuwen](#) – roemde haar kwaliteiten.

Maar na haar dood sloeg de toon om. Andere kroniekschrijvers schilderden haar af als een wrede heerseres en bloeddorstige feeks. Zo werd Brunhilde al tijdens haar leven een omstreden figuur en dat bleef ze eeuwenlang.

Een prinses uit Toledo

Brunhilde's verhaal begint in Toledo, het kloppende hart van het [Visigotische koninkrijk](#) in [Spanje](#). Rond 547 werd ze daar geboren als dochter van koning Athanagildo en koningin Goiswintha. De Visigoten hadden op de ruïnes van het Romeinse Rijk in het Iberisch schiereiland een eigen koninkrijk gesticht.

In de winter van 566 arriveerde in Toledo een bijzonder gezantschap. Het kwam namens de Frankische koning Sigebert I om de hand van prinses Brunhilde vragen. Koning Athanagildo stemde graag toe. Een huwelijk met een kleinzoon van de legendarische [Clovis](#) bood hem de kans om een machtige alliantie te smeden tussen Goten en Franken. Voor Brunhilde zelf betekende dit dat ze vanaf jonge leeftijd een pion werd in het grote schaakspel van macht en politiek.

De Brunhildesteen te Hollain – de grootste menhir van [België](#) – Foto: Chris Delarivière

Austrasië

Toen de jonge prinses de wereld van de Franken en de Merovingen binnentrad, was het rijk van de Merovingen verdeeld onder de drie kleinzonen van Clovis. Brunhilda's kersverse echtgenoot Sigebert I heerste over Austrasië – het oostelijk deel van het rijk, gelegen tussen Schelde en Rijn. Zijn broer Guntram kreeg Bourgondië in handen terwijl halfbroer Chilperic over Neustrië, grofweg het noordwesten van het huidige [Frankrijk](#) regeerde. Echt boteren deed het echter niet tussen de broers. Elk van hen aasde voortdurend op meer macht en de

Merovingische hoven waren broeinesten van intriges en complotten. Precies in die slangenkuil belandde de Gotische prinses Brunhilde.

Haar aankomst in Metz, de hoofdstad van Austrasië, moet een cultuurschok zijn geweest. De stad kon allerm minst tippen aan het verfijnde [Toledo](#) van haar jeugd. Metz had bovendien zwaar geleden onder plunderingen door de Hunnen en ander krijgsgewoel. Bovendien was haar nieuwe koninkrijk veel minder 'geromaniseerd' dan haar thuisland Spanje. De Franken mochten zich dan graag spiegelen aan hun Romeinse voorgangers, verfijnde zeden waren niet meteen aan hen besteed. Dat belette Sigebert niet om voor zijn trouwfeest beroep te doen op de Romeinse dichter Venantius Fortunatus die vanuit Noord-[Italië](#) naar Metz trok om het huwelijk luister bij te zetten.

Venantius Fortunatus leest zijn gedichten voor – Schilderij van Lourens Alma Tadema, 1862

Dichters bij barbaren

Naast Gregorius van Tours zou Venantius Fortunatus uitgroeien tot een van de belangrijkste stemmen van het Merovingische tijdperk. Zijn carrière startte hij als dolende dichter die door Gallië trok en gastvrijheid betaalde met complimenten in versvorm. Zo ook luisterde Venantius het huwelijksfeest van Sigebert en Brunhilde op met lofzangen op het koningspaar. Zijn verzen vielen in de smaak en leverden hem de gunsten op van het koninklijk hof. Zij het dat hij als

Romeinse intellectueel wat verloren liep in de nieuwe, ruigere wereld van de Franken. In een van zijn teksten verwoordde Venantius het als volgt:

Vaak begeleidde de ruisende harp alleen barbarenliederen... Op plekken waar het groter gelukwens waard is als men na het drinken nog leeft. Waar geen deelnemer het gelag mag verlaten zolang hij nog kan spreken, maar pas dan als hij stomdronken is. [*Koningsvanen*](#); uitgeverij Ambo

Ook Gregorius van Tours had zo zijn bedenkingen en heeft het in zijn *Historia Francorum* over de Franken als door machtshonger verblinde barbaren wie losbandigheid, gebrek aan discipline en drankzucht niet vreemd waren. Over koning Chilperik van Neustrië – schoonbroer van Brunhilde – schrijft Gregorius:

‘Chilperik was een Nero in wreedheid, een Herodes in zedeloosheid, een zondaar in alles wat hij deed.’ (VI, 46). Ook zijn vrouw, koningin Fredegonde moet het ontgelden: Zij spaarde niemand: verwanten noch vrienden. Zij vergiftigde, zij doodde, zij brandde – haar handen druipen van bloed. *VIII, 29-34*

Rue Chilperik – Foto: Chris Delarivière

Van sprookjeshuwelijk tot bloedvete

Het huwelijk van Brunhilde en Sigebert leek aanvankelijk een sprookje maar al snel sloeg het noodlot toe. Chilperik, jaloers op de alliantie die zijn broer door dit huwelijk met de Visigoten had gesmeed, huwde Brunhilde's zus Galswintha. Het huwelijk was van korte duur. Nog geen half jaar later liet Chilperiks minnares, de latere koningin Fredegonde haar rivale wurgen. Dat vroeg om wraak en er volgde een oorlog tussen de twee koninkrijken Neustrië en Austrasië.

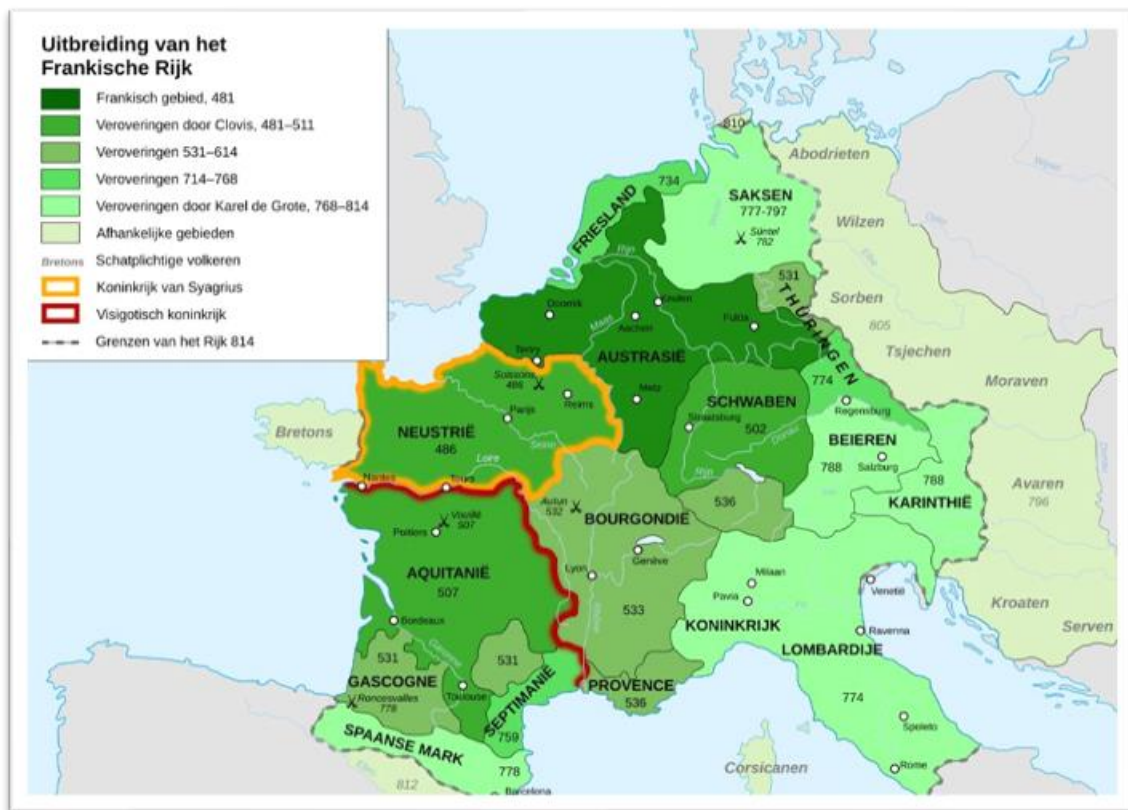
Sigebert leek de overhand te krijgen in de strijd tot het lot zich tegen hem keerde. In 575, tijdens een voorbarig overwinningsfeest in het Noord-Franse plaatsje Vitry-en-Artois werd hij door twee huurmoordenaars, gestuurd door koningin

Tombe van koningin Brunhilde in de abdij Saint-Martin bij Autun. Gravure van Alexandre Lenoir (ca. 1800), naar de situatie voor de vernietiging in de jaren 1790.

Fredegonde, vermoord. Daarmee begon een periode van bloedige burgeroorlogen waarin Brunhilde haar positie met hand en tand moest verdedigen.

Na Sigeberts dood wist ze zich in Metz te handhaven als koningin van Austrasië tot haar zoon Childebert oud genoeg was om het koninkrijk over te nemen. In de laatste decennia van de zesde eeuw trachtte zij orde te scheppen in haar rijk en hervormingen door te voeren wat niet meteen in goede aarde viel bij sommige Frankische krijgsheren in haar entourage. Die zagen eerder brood in plundertochten en oorlogen. Met als gevolg opnieuw complotten en verraad.

[CC BY-SA 3.0](#) – Druifkes – wiki

Bloedkoninginnen

Toen Brunhilde's zoon Childebert, koning van Austrasië, in 595 stierf, waren zijn zonen en opvolgers Theodebert en Theoderik amper negen en acht jaar oud. Zij erfden respectievelijk Austrasië en Bourgondië. In het andere Frankische deelrijk, Neustrie, droeg de elfjarige Chlotarius na de dood van zijn vader, Chilperic I, de koningskroon. Het Frankische rijk werd nu bestuurd door kinderen. De echte macht was echter in handen van de moeders: Fredegonde en Brunhilde. Twee machtige vrouwen die als regentessen het Merovingische rijk bestuurden. De machtsstrijd tussen beide bloedkoninginnen werd legendarisch: moordaanslagen, vergiftigingen, complotten en wraakacties volgden elkaar op.

Toen Fredegonde in 597 stierf, was Brunhilde de machtigste vrouw van West-Europa. Zij bestuurde de facto zowel Austrasië als Bourgondië en probeerde de centrale macht te versterken. Maar haar hervormingen – zoals het herstellen van een belastingstelsel – stuitten op hevig verzet van de Frankische edelen, die hun eigen privileges bedreigd zagen.

Daarbij kwam nog dat Brunhildes kleinzonen in conflict met elkaar geraakten. Na jaren van oorlog wist Theoderik uiteindelijk de macht in beide rijken te verenigen. Maar ook zijn heerschappij was van korte duur: in 612 stierf hij onverwacht, volgens sommige bronnen door vergiftiging.

Opnieuw kwam Brunhilde naar voren als regentes, ditmaal voor haar achterkleinzoon Sigebert II, die slechts elf was. Ze probeerde het rijk bijeen te houden, maar veel edelen waren het zat. Zij sloten in het geheim een pact met koning Chlotharius II van Neustrië – zoon van haar aartsvijanden Chilperik en Fredegonde. De apotheose volgde in 613 toen bij een zoveelste veldslag Brunhilde en haar achterkleinzoon, de tienjarig koning Sigibert II door de eigen troepen in de steek werden gelaten en in handen vielen van hun vijanden.

Middeleeuwse verbeelding van de dood van Brunhilde, ca. 1455 (BNF Fr310, fol. 283v)

Gruwelijk einde

Wat volgde was pure gruwel en speelde zich af in de buurt van het dorpje Renève in Bourgondië. Daar was het dat de achterkleinkinderen van Brunhilde voor haar ogen werden afgemaakt. De koningin zelf werd gefolterd, daarna vastgebonden op de rug van een kameel en als menselijke trofee door het soldatenkamp geparadeerd. Vervolgens werd ze bij het haar vastgebonden aan de staart van een wild paard dat haar folteraars daarna op hol lieten slaan. Haar verhakkelde lijk werd uiteindelijk verbrand.

Voor het eerst in vijftig jaar was het Frankenrijk opnieuw verenigd al diende Chlotarius rekening te houden met de wensen van de lokale adel die hem aan de macht had geholpen. Uiteindelijk zouden de nakomelingen van Chlotarius II de geschiedenis ingaan als de vadsige koningen. Het werden de marionetten van de mannen die Brunhilde verraden hadden en de basis legden voor een nieuwe dynastie, de Karolingers, de familie van [Karel de Grote](#).

Standbeeld van de Merovingische koningin Brunhilde in Bavay – Foto: Chris Delarivière

Sporen

Na haar dood werd Brunhilde zowat uit de kronieken geschrapt. Dat betekende niet dat zij uit het collectieve geheugen verdween. Vooral in het hartland van het Frankische rijk, in het gebied dat nu het zuiden van België en het noorden van Frankrijk beslaat, duikt haar naam tot op vandaag op, zij het in de Franse vertaling als *Brunehaut*.

In het Franse stadje Bavay prijkt haar standbeeld op het marktplaatsje, de plek waar zeven [Romeinse heirbanen](#) elkaar kruisten. Overigens dragen heel wat wegen in het noorden van Frankrijk en het zuiden van België de naam *Chaussées de Brunehaut*. De Belgische historicus Jules Vannerus wist een zestigtal wegen te lokaliseren die genoemd werden naar koningin Brunhilde. Een van die wegen doorkruist Vitry-en-Artois, een dorp in de buurt van het Noord-Franse Douai, waar Brunhildes echtgenoot Sigebert I werd vermoord. De Merovingen hadden er ooit een koninklijk verblijf waarvan de restanten nu verdwenen zijn onder een nieuwbouwwijk met straten die namen dragen van Merovingische koningen. In het nabijgelegen dorpje Lambres-lez-Douai wordt tot op vandaag bij dorpsfeesten de reus 'le roi Sigebert I' rondgedragen, een herinnering aan de tijd dat de koning van Austrasië er het leven liet.

De reus Sigebert – Foto: Chris Delarivière

Net over de grens in België, prijkt op een hoogvlakte ten zuiden van Doornik de grootste [prehistorische](#) menhir van België, de Pierre de Brunehaut. Volgens een lokale legende markeert die Brunhildesteen de plek waar de legendarische koningin haar laatste adem uitblies toen ze meegesleurd werd door een woest paard.

Merkwaardig is dat Brunhilde ook in het [Nibelungenlied](#) opduikt. Dat vroeg middeleeuwse epos rond liefde, verraad en wraak situeert zich in de Duitse stad Worms, ooit een belangrijke stad in het tijdperk van de Merovingen. In het Nibelungenlied is Brunhilde de vorstin van een noordelijk rijk, een uitzonderlijke sterke vrouw met bovenmenselijke krachten die het aanlegt met drakendoder en held Siegfried. Sommige bronnen menen daarin een echo van de historische Brunhilde te herkennen.

Restanten van de grafsteen van Brunhilde – Foto: Chris Delarivière

Sporen zijn er ook in Bourgondië te vinden. Renève, het dorp waar Brunhilde aan haar einde kwam, is tegenwoordig een en al rust. Enkel de 'Halte Brunehaut', een bescheiden museum met [archeologische](#) vondsten uit de omgeving herinnert aan de gebeurtenissen die er zich in 613 afspeelden. Een honderdtal kilometer zuidelijker ligt Autun, een stad met een rijk gallo-romeins verleden en de favoriete verblijfplaats van Brunhilde. Zij had er een klooster gesticht en was er graag gezien. Na haar gewelddadige dood brachten enkele getrouwen haar as naar Autun waar ze een bescheiden mausoleum kreeg dat eeuwenlang in ere werd gehouden. Daar kwam een einde aan met de [Franse revolutie](#) toen haar graftombe vernield werd. De restanten van haar grafsteen doken later op bij een schroothandelaar en worden nu bewaard in het stadsmuseum van Autun.

Zo is Brunhilde, ondanks de pogingen om haar te vergeten, nog altijd aanwezig in het landschap, in legendes én in de herinnering van Europa. Ze was een vrouw die een sleutelrol speelde in de overgang van de oudheid naar de middeleeuwen – en die zich staande wist te houden in een wereld gedomineerd door mannen, geweld en machtspolitiek.

Chaussée de Brunehaut – Foto: Chris Delarivière